

**SUVREMENI PRISTUPI
NASTAVI GLAZBE I
IZVANNASTAVNIM
GLAZBENIM
AKTIVNOSTIMA U
OPĆEOBRAZOVNOJ
ŠKOLI**

Tihana Škojo

Marija Kristek

Jasna Šulentić Begić

Amir Begić

Antoaneta Radočaj-Jerković

Majda Milinović

Anja Papa

Tihana Škojo
Marija Kristek
Jasna Šulentić Begić
Amir Begić
Antoaneta Radočaj-Jerković
Majda Milinović
Anja Papa
*Suvremeni pristupi nastavi glazbe i izvannastavnim
glazbenim aktivnostima u općeobrazovnoj školi*

Biblioteka **ars academica**

Nakladnik
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

Za nakladnika
Helena Sablić Tomić

Glavna urednica
Marta Radoš

Urednica izdanja
Jasna Šulentić Begić

Recenzenti
prof. dr. sc. Helena Sablić Tomić
izv. prof. art. dr. sc. Berislav Jerković

Lektura i korektura
Ivana Stipić

Oblikovanje knjižnog bloka i naslovnice
Luka Cvenić

Tisak
Zebra, Vinkovci

Naklada
100 primjeraka

6 Specifičnosti rada s dječjim pjevačkim zborovima u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima

Antoaneta Radočaj-Jerković

Majda Milinović

Anja Papa

Sažetak

Rad donosi teorijski i stručni osvrt na problematiku rada s dječjim pjevačkim zborovima u školskom i izvanškolskom okruženju, s posebnim naglaskom na sličnosti i razlike u pristupu i rezultatima aktivnosti. U sklopu radionica zborskoga pjevanja prikazani su glazbeni pokusi dječjeg zbora mlađe i starije školske dobi. Radionicama se željelo ukazati na važnost usvajanja elemenata vokalne tehnike kod najmlađih učenika te demonstrirati elemente ključne za prijelaz iz faze jednoglasnog u višeglasno pjevanje. Također, iznesen je osvrt na organizaciju i različite oblike i postupke rada s dječjim zborom, prikazane su metode koje doprinose procesima pjevačke impostacije dječjih glasova te je naglasak rada stavljen na izbor i interpretaciju repertoara umjetničke vrijednosti, osobito skladbi koje su sastavni dio. Pokus je uključivao demonstraciju i analizu prikladnih vokalno-tehničkih vježbi, aktivnosti i principa rada na stilski različitom repertoaru te elemente ključne za planiranje, pripremu i realizaciju javnih zborskih izvedbi.

Ključne riječi: dječji zbor, izvannastavne aktivnosti, izvanškolske aktivnosti, zbarsko pjevanje, zbarski pokus.

6.1. Uvod

Posljednjih godina svjedoci smo znatnih i dinamičnih promjena koje su zahvatile društvo u području tehnologije, komunikacija, znanosti, međunarodnih gospodarskih i političkih odnosa i kulture, a koje su se odrazile i na stanje u području odgoja i obrazovanja. Najsnažnije promjene očituju se u okolnostima u kojima se nastava izvodi, a koje uključuju promjenu paradigme društveno općeprihvatljivog sustava vrijednosti, promjene u očekivanjima koje učenici i njihovi roditelji imaju prema sustavu odgoja i obrazovanja, sve snažniji utjecaj informalnih na formalne oblike učenja te ostale skrivene kurikularne elemente koji utječu na učenike i njihovo odrastanje. U samoj strukturalnoj organizaciji umjetničkog odgoja i obrazovanja u školama navedene promjene manje su primjetne.

Zahvaljujući samoinicijativnosti nastavnika koji izvode nastavu u umjetničkom području, promjene su ipak vidljive u osuvremenjenom pristupu nastavi u koju sve više prodiru nove, moderne pedagoške ideje i koncepti koji podrazumijevaju sintezu odgojno-obrazovnog rada bez obzira na mjesto izvođenja obrazovnih aktivnosti. U nastavi se sve češće koriste novi komunikacijski i audio-vizualni mediji, suvremena nastavna pomagala, ali i dalje nedovoljno prodiru novi, moderni nastavni sadržaji. Razlog tomu nalazi se u činjenici prema kojoj su okvirni sadržaji nastave i dalje predmet determiniranosti nacionalnih obrazovnih dokumenata, školskih udžbenika ili uvriježenih navika nastavnika.

U području zbarske pedagogije kao primarno izvođački orijentirane discipline, promjene u pristupu i sadržajima nastave gotovo su neznatne u odnosu na razdoblje unazad 20, 30 ili čak 50 i više godina. Znatniji napredak u smjeru osuvremenjivanja područja moguće je ostvariti odabirom novih nastavnih sadržaja, odnosno uvođenjem kvalitetnog recentnog pjevačkog repertoara koji će doprinijeti motivaciji učenika za sudjelovanje u radu školskih zborova te unapređivanjem glazbeno-stručnih i pedagoških kompetencija potrebnih za vođenje pjevačkih zborova kod nastavnika zborovođa.

6.2. Radionice zorskoga pjevanja

Radom se željelo dovesti u komparativnu vezu rad u školskim pjevačkim zborovima i izvaninstitucionalnim zorskim društvima na temelju prikaza rezultata rada pjevačkih zborova udruge *Glazbena radionica mladih Polifonija Osijek*⁶. Takvu usporedbu bilo je moguće ostvariti na primjeru zadanog repertoara koji je zajednički za obje skupine zborova prema kriterijima vanjskog vrednovanja aktivnosti u okviru sudjelovanja na županijskim i državnim smotrama i natjecanjima pjevačkih zborova. Riječ je o skladbama koje je državno povjerenstvo za provedbu natjecanja „60. Glazbenih svečanosti hrvatske mladeži“ odabralo kao obvezne skladbe za izvođenje u natjecateljskom dijelu programa. Iako se prema propozicijama natjecanja uvjeti nastupa i izbor programa za obje skupine zborova ni po kojem elementu ne razlikuju, radi vjerodostojnosti komparativne analize pristupa i rezultata rada, u radionicama se posebna pažnja

6 *Glazbena radionica mladih Polifonija Osijek* neprofitna je zorska udruga koja njeguje i promovira umjetničku zorsku glazbu te u sklopu koje djeluju umjetnički ansambli: *Dječji zbor Osječki zumbići*, *Dječji* i *Djevojački zbor Brevis* te *Vokalni ansambl Brevis*. Udruga okuplja oko 200 djece i mladih osoba od 4 do 30 godina, a vodi ju tim glazbenih stručnjaka sastavljen od umjetničkog i organizacijskog voditelja, triju dirigenata koji su ujedno i vokalni pedagozi, dvaju klavirista i suradnika za pomoć u glazbenoj pripremi, organizaciji i administraciji. U udruzi trenutno djeluje šest zborova razvrstanih u skupine prema dobi i glazbenim sposobnostima pjevača. Za upis u programe društva pjevači polažu audiciju kojom se provjerava razvijenost minimuma potrebnih glazbenih sposobnosti. Audicije se najčešće organiziraju za djecu od četiri do šest godina starosti, budući da je to prosječno najčešća dob ulaska pjevača u program. Svako starije dijete ili mlada osoba koja se želi uključiti u programe zbora mora pokazati onu razinu glazbenih sposobnosti koja je karakteristična za pjevače, članove udruge njegove dobi. U planiranju rada svake skupine vodi se briga o usvajanju kvalitetnog, glazbeno, estetski i didaktički primjerenog repertoara kako bi pjevači napredovali u skladu s odabranim ciljevima i zadacima Udruge. Probe se održavaju dvaput tjedno po 45 minuta u večernjim terminima. Roditelji nisu prisutni probama, ali su intenzivno uključeni u rad i napredak djece. U Udruzi se izrazito radi na postizanju vedre, ali radne atmosfere u kojoj se do ciljeva dolazi zabavnim i motivirajućim sadržajima. U starijim skupinama repertoar je vrlo raznolik i sastoji se od umjetničke glazbe svih stilskih razdoblja do zabavne i suvremene glazbe. Pri odabiru repertoara za pjevanje neprestano se balansira između interesa pjevača i repertoarnog odabira koji će doprinijeti njihovom individualnom pjevačkom razvoju, kao i ukupnom napretku zbora. U radu Udruge inzistira se na neposrednom i prijateljskom odnosu između voditelja i pjevača te pjevača međusobno. Osobito se njeguje i razvija osjećaj zajedništva i pripadnosti zboru, potiče uvažavanje među članovima i razvijaju dodatni neglazbeni programi koji doprinose postizanju takvog ozračja. Rezultati rada zborova Udruge brojni su i umjetnički vrlo zapaženi u Hrvatskoj i inozemstvu, a sastoje se od mnogih osvojenih nagrada na domaćim i međunarodnim zorskim natjecanjima, snimljenih albuma zorske glazbe, cjelovečernjih koncerata, nastupa i zorskih projekata, glazbenih praizvedbi, sudjelovanja u opernim i kazališnim predstavama i drugog.

posvetila obradi, interpretaciji i izvođenju skladbi koje su bile zajedničke svim natjecateljima. U kategorijama A i A1 – dječji zborovi mlađe dobi osnovne škole ili udruge, za zadanu zajedničku skladbu bila je odabrana skladba Davora Bobića: *Bijeli jelen*, a u kategoriji B i B1 – dječji zborovi starije dobi osnovne škole ili udruge, skladba Ivana Skendera: *Dohvati mi tata mjesec*.

U tu svrhu održane su dvije radionice zborskoga pjevanja u obliku otvorenih pokusa dječjeg zbora mlađe dobi (Dječji zbor „Osječki zumbići“, voditeljica Majda Milinović, klavirska pratnja Zvonimir Glibušić) koji čine učenici od prvog do četvrtog razreda osnovne škole i dječjeg zbora starije dobi (Dječji zbor „Brevis“, voditeljica Anja Papa, klavirska pratnja Zvonimir Glibušić) koji čine učenici od petog do osmog razreda osnovne škole. Voditeljice zborova demonstrirale su rad sa zborom sukladno specifičnostima u odnosu na dob pjevača, stupanj razvoja njihovih glazbenih sposobnosti i vještina te zahtjevnosti glazbenog predloška. Postupci, metode i oblici rada na vokalnoj tehnici i glazbenoj interpretaciji komentirani su na način da im je određena svrha i cilj te je prisutnim učiteljima omogućeno aktivno sudjelovanje u kreiranju različitih izvedbenih rješenja navedenih skladbi.

Cilj radionica bio je demonstrirati rad s dječjim pjevačkim zborom na način na koji se glazbeni pokusi održavaju u udruzi *Glazbena radionica mladih Polifonija Osijek* te uključivanjem različitih motivirajućih glazbeno-odgojnih aktivnosti u pojedinim etapama glazbenog pokusa ponuditi rješenja i modele koje smatramo primjenjivima i u realizaciji aktivnosti zborskoga pjevanja u općeobrazovnim školama.

6.3. Zborski pokusi – mjesto glazbenih i interpersonalnih susreta

Zborski pokusi planiraju se i izvode prema uobičajeno strukturiranoj didaktičkoj organizaciji tijekom nastavnog sata (Poljak, 1970). Artikulacija tijekom zorskog pokusa označava glazbeno-obrazovni rad organiziran u određenom vremenskom trajanju, a sastoji se od sljedećih strukturalnih elemenata: uvodnog dijela pokusa koji uključuje aktivnosti pripreme, zagrijavanja i upjevavanja, središnjeg

dijela u kojemu se najčešće ili usvajaju nove skladbe i/ili uvježbavaju i interpretativno dorađuju ranije usvojene skladbe te završnog dijela pokusa koji podrazumijeva umjetničku realizaciju usvojene glazbene izvedbe i ostvarenje glazbenog doživljaja (Roe, 1970; Raessler, 2008).

Istraživanja na temu strukture zborskih pokusa pokazuju postojanje triju osnovnih strategija u organizaciji dinamike pokusa, a zajedničko im je uključivanje različitih strategija prilikom izmjena brzih i dinamičnih aktivnosti s mirnijim i polaganijim analitičkim radom na partituri (Cox, 1989; Jerković, 2001; Smith i Sataloff, 2006). Prema Coxu (1989), za održavanje koncentracije učenika najprikladniji je model dinamičnog izmjenjivanja kratkotrajnih trenutaka izrazite aktivnosti s trenutcima u kojima se voditelj individualizirano posvećuje pjevačima ili dionici. Zborski pokusi mjesto su intenzivnog učenja, ali da bi bili uspješni potrebno ih je planirati i izvoditi prema principima rada karakterističnima za aktivnosti slobodnog vremena koji uključuju vedru, opuštenu, ali ishodišno visoko funkcionalno usmjerenu suradničku i stvaralačku atmosferu u kojoj će učenici, osim zajedničkih, ostvariti i svoja individualna očekivanja, potrebe i potencijale.

Zborsko pjevanje ima snažno izraženu društvenu komponentu. Da bi ostvario glazbene ciljeve, voditelj pjevačkog zbora treba uložiti napore i za ostvarivanje pozitivne društvene sinergije među članovima. Mlinarević i Brust Nemet (2012) ističu da su voditelji izvannastavnih odgojno-obrazovnih aktivnosti u školama najčešće osobe koje najsnažnije utječu na stvaranje pozitivne ili negativne klime i kulture skupine koju vode. Usvajanje zajedničkih pravila, sustava vrijednosti i prihvatljivih oblika i načina ponašanja događa se također u okviru i za vrijeme trajanja zborskih pokusa te je prilikom planiranja rada zbora potrebno uvrstiti i rad na tim, vrlo važnim čimbenicima uspjeha.

6.4. Rad s jednoglasnim dječjim pjevačkim zborom mlađe školske dobi

U radionici *Rad s dječjim pjevačkim zborom mlađe školske dobi* sudjelovalo je 38 pjevača najstarije skupine Dječjeg zbora „Osječki zumbići“. Veliki broj prisutnih pjevača započeo je sa strukturiranom glazbenom podukom unutar pjevačkog zbora u predškolskoj dobi, a kako se upravo rana dob djeteta smatra optimalnim razdobljem za razvijanje glazbenih sposobnosti, glazbeni put koji prolaze članovi zbora „Osječki zumbići“ reprezentativan je primjer svestranog odgoja i obrazovanja djeteta od najranije dobi u vidu razvoja prvenstveno glazbenih, ali i estetskih, umnih i tjelesnih sposobnosti te radnih navika.

6.5. Tijek radionice

6.5.1. Uvodni dio

Cilj: Priprema pjevača za pjevanje

Aktivnosti: Zagrijavanje i upjevavanje

Kao temeljni preduvjet za pravilno pjevanje, zagrijavanjem tijela i aktivacijom više različitih skupina mišića pristupilo se pripremi pjevača za pokus. Za postizanje pravilnog pjevačkog držanja korištene su vježbe rastezanja i razgibavanja.

Primjereno dobi pjevača, kao temeljna vježba upjevavanja odabrana je vježba „*mu-mo-ma-me-mi-me-mi-ma-mo*“ koja uključuje pjevanje u koordinaciji s pokretima tijela. Riječ je o vježbi koja uz pjevanje glazbene sekvence podrazumijeva i aktivaciju ruku putem koreografiranih pokreta: pljeskanja, pucketanja prstima, udaranja o prsa, ali i aktivnost svih ostalih dijelova tijela radi postizanja potpune tjelesno-motoričke glazbene osviještenosti. Vježba se može izvoditi individualno, a ovisno o mogućnostima sudionika, i u paru. Brzina izvođenja bit će također prilagođena razini usvojenosti vježbe te glazbenim sposobnostima i vještinama učenika. S obzirom na dinamičan karakter vježbe, tijekom izvođenja potrebno je poticati korištenje onog pjevačkog registra u kojemu želimo nastaviti pjevati repertoar na pokusu. Radi osobite važnosti impostiranog načina

pjevanja i stabilizacije glasa u relativno novom prostoru, članovi zbora „Osječki zumbiči“ koristili su registar glave. Budući da je u daljnjem tijeku radionice bilo predviđeno učenje pjesme *Ha, ha, ha*, kao posljednja pripremna vježba upotrijebljena je tekstualna fraza iz refrena pjesme (*ha, ha, ha, ho, ho, ho, jeste l' ikad čuli to*). Vježba je izvedena na način da poveže zadatke usvajanja elemenata pjevačkoga disanja putem imitacije smijeha i izgovaranja slogova *ha-ha-ha*, *ho-ho-ho*, koji su poslužili za aktivaciju mišića dijafragme.

6.5.2. Središnji dio

Cilj 1. Naučiti pjevati novu skladbu

Cilj 2. Glazbeno oblikovati ranije naučenu skladbu

Aktivnosti: Učenje nove skladbe *Ha, ha, ha*

Rad na interpretaciji i rješavanju intonacijskih i interpretativnih problema na primjeru naučene skladbe

Rojko (2004) navodi pet faza učenja nove skladbe koje uključuju: 1. upoznavanje pjesme, 2. obradu teksta, 3. učenje pjesme, 4. analizu pjesme te 5. glazbenu interpretaciju. Poštujući navedene korake, obrađena je pjesma *Ha, ha, ha* (Slika 1.).

U prvom je koraku voditeljica izvela pjesmu uz klavirsku pratnju. Kako bi motivirala učenike i učinila im pjesmu zanimljivom, voditeljica je pjesmu otpjevala izražajno uz primjerenu glumu, pokrete tijela te uz akcentuiranje slogova *ha-ha-ha*, *ho-ho-ho* u pripjevu, na način kao što je uvježbavano prilikom zagrijavanja. Pažljivo slušajući, pjevači su upoznali melodiju.

Sljedeći je korak obuhvatio obradu teksta u smislu upoznavanja tekstualnog sadržaja i konteksta pjesme te konkretno usvajanje i zapamćivanje teksta pjesme. Pjesma je šaljivog karaktera i govori o čudnovatom mjestu u kojemu je sve naopako te je kao takva djeci izrazito zanimljiva i lako pamtljiva.

HA, HA, HA

Glazba: Z. Špišić

Tekst: S. Jakševac

Uredio: Z. Glibušić

Ne - gdje i - za de - vet go - ra, ha, ha, ha, ho, ho, ho,

ne - gdje i - za de - vet mo - ra, ha, ha, ha, ho, ho, ho.

I - ma čud - no mjes - to ne - ko, ma - lo bli - zu pa da - le - ko,

ma - lo cr - no, ma - lo bije - lo, ma - lo grad, a ma - lo se - lo.

Ha, ha, ha, ho, ho, ho, i - ma li još slič - no što? Ha, ha, ha,

ho, ho, ho, i - ma li još slič - no što.

2. Svašta rade u tom mjestu, ha, ha, ha, ho, ho, ho,
od kolača prave cestu, ha, ha, ha, ho, ho, ho,
U dimnjaku sove tove, u šešire sunce love,
iz bundeva kavu cijede, jedu dok na glavi sjede.
Ha, ha, ha, ho, ho, ho, ima li još slično što?
Ha, ha, ha, ho, ho, ho, ima li još slično što.

3. U tom kraju u veselju, ha, ha, ha, ho, ho, ho,
med u mlinu stalno melju, ha, ha, ha, ho, ho, ho.
Tamo krave lete zrakom, gluha muha pjeva svakom',
šaren šaran lijepo moli da mu dadu slatke soli.
Ha, ha, ha, ho, ho, ho, ima li još slično što?
Ha, ha, ha, ho, ho, ho, zove vam se mjesto to.

Slika 1. Zvonko Špišić: Pjesma Ha, ha, ha

U trećem je koraku uslijedilo učenje pjesme metodom imitacije. Uz klavirsku su pratnju izvedeni dijelovi pjesme podijeljeni u manje, smislene cjeline koje su djeca potom ponavljala. Ukoliko je dolazilo do eventualnih pogrešaka, odmah su se ispravljale tako što je voditeljica ponovno otpjevala određeni dio, a djeca su ga zatim odmah ispravljala. Nakon što su naučeni svi dijelovi, pjesma je izvedena u cjelini. Pri učenju pjesme naglasak je bio na postizanju prikladne glazbene interpretacije, na lijepom i izražajnom pjevanju, jasnom izgovaranju teksta, postizanju primjerene dinamike te muzikalnom fraziranju. Prilikom učenja nove pjesme najviše se pažnje posvetilo glazbenoj interpretaciji te izražajnom dotjerivanju izvedbe kao konačnom cilju učenja svake pjesme (Dobrota, 2012).

Sljedeća aktivnost, središnjeg dijela radionice, bila je interpretacija i izvođenje ranije naučene skladbe Davora Bobića: *Bijeli jelen*. Nakon što je zbor izveo skladbu, slijedila je analiza i izdvajanje dijelova koji su se pokazali problematičnima (Slika 2.).

Utvrđeno je da je B dio skladbe (od takta 29 do takta 40) učenicima mlađe dobi zahtjevan za pjevanje iz razloga što zahtijeva potpunu usvojenost elemenata pjevačkog disanja, a koja se očituje u stabilnoj kontroli daha pri izvođenju jednog zadanog tona u *crescendu* i *decrescendu* (Slika 2., taktovi 36 do 40). Budući da je pjevačko disanje u toj dobi najčešće još u procesu osvještavanja, izvođenje dugog držanog tona opravdano može predstavljati poteškoću. Takve probleme moguće je prevladati vježbanjem pjevanja dugih držanih tonova uz kretanje u prostoru kako bi se *appoggio* i izdisaj oslobodio napetosti i automatizirao.

28 *Poco meno mosso*

Dj. zb. *Sun-ce na i-sto - ku*

Gl. *mp*

32 *sun-ce na i-sto - ku*

Gl. *8va*

36 *p*

Dj. zb. *a a*

Gl.

52

Slika 2. Pjesma Davor Bobić: Bijeli jelen

6.5.3. Završni dio

Cilj: Ukazati na ulogu zborovođe u interpretaciji skladbe

Aktivnost: Sudionici radionice dirigiraju izvedbom zadane skladbe

U završnom dijelu radionice istaknuta je važnost i uloga voditelja zbora te je ukazano na utjecaj interpretacijske vizije zborovođe na kreiranje jedinstvenosti i prepoznatljivosti glazbene izvedbe njegova zbora, što je potvrđeno različitim izvedbama iste skladbe s

istim zborom, ali s različitim dirigentima. Na temelju istog notnog zapisa zborovođe su različito interpretirale zadanu skladbu. Iako su se izvedbe kretale u okviru istih notnim zapisom zadanih glazbeno-izvođačkih sastavnica i parametara (tempo, dinamika, agogika), svaka je izvedba sadržavala element posebnosti koji je u nju verbalno ili dirigentskom gestom unijela osoba koja se trenutno nalazila u ulozi dirigenta.

6.6. Rad s troglasnim dječjim zborom starije školske dobi

U radionici *Rad s dječjim zborom starije školske dobi* sudjelovalo je 40 članica *Dječjeg zbora Brevis* koji čine djevojčice starijeg osnovnoškolskog uzrasta od petog do osmog razreda osnovne škole. Kao glazbeno-pedagoško polazište pri planiranju pokusa odabrane su one aktivnosti za koje se smatra da utječu na porast motivacije kod pjevača, omogućuju holistički pristup učenju, omogućuju zrcalnu pažnju kod pjevača i interakciju prilikom pjevanja (Garnett, 2009, 193).

Razradba glazbenog pokusa prema etapama ostvarena je planski, a sadržavala je sljedeće elemente: uvodni, središnji i završni dio pokusa. Za svaki dio bili su postavljeni specifični odgojno-obrazovni ciljevi i zadatci.

6.7. Tijek radionice

6.7.1. Uvodni dio – Zagrijavanje i upjevavanje

Cilj: Tjelesna i glasovna priprema pjevača

Aktivnosti: Zagrijavanje i upjevavanje

Tjelesna priprema

Vježbe istezanja i pripreme tijela za pjevanje

1. Vježba „Dohvati mi zvijezde s neba“

Pjevači podignu obje ruke i zamišljajući posežu za zvijezdama na nebu protežući tijelo, prateći pogledom pokret ruku prema gore.

2. Vježba kružnih pokreta ramenima

3. Vježba podizanja ramena naizmjenice

4. Masaža lica – opuštanje mišića lica

5. Masažni vlak (ramena, leđa)

Disanje

Vježbe koncentracije usmjerene na disanje i na ono što se događa u tijelu pri udisaju i izdisaju.

1. Ritmično disanje izgovaranjem bezvučnih suglasnika „p, t, k, f, s, š“. Potrebno je suglasnike izgovarati energično. Učenici prate rad dijafragme tijekom vježbe prislanjanjem ruku na trbuh i leđa.
2. Farinellijeva vježba. Učenici udišu dok voditelj ritmički ujednačeno broji do 8, zadrže dah, a nakon toga polagano izdišu na konsonant -s.

Fonacija i kvaliteta tona

Zagrijavanje i upjevavanje treba održati u pozitivnoj atmosferi kao pripremu za kvalitetan nastavak rada na glazbenom pokusu. Cilj je vježbi upjevavanja usvojiti elemente vokalne tehnike te potaknuti pjevače na slušanje i želju za stvaranjem aktivnog i lijepog zvuka.

1. Vježba 5-6-5-3-1 na slog -ri.
2. *Messa di voce*. Postupno bujanje tona kao vježba dinamike korisna je za vježbanje glazbene ekspresivnosti i muzikalnosti. Vježba zahtijeva izmjenjivanje pjevanja u *crescendu* i *decrescendu* te izdržaj tona na jednom dahu.

Agilnost glasa

1. *Staccato* vježba 1-3-5-3-1 na vokal -i. Pri izvođenju vježbe važno je *staccato* tonove pjevati u ujednačenom tempu.
2. Vježba 1-2-3-4-5-4-3-2-1 na slog -vo.
3. Vježba „Sirena“ (uzlazni i silazni glissando). Vježbu je potrebno pratiti pokretima ruke za postizanje slobodnijeg tona.

Ostale vježbe

1. Vježbe koncentracije i ritma: Učenici zajednički plješću jedinstavan ritam u dvodobnoj mjeri (jedna doba, jedan pljesak rukom) u zajedničkom tempu. Na učiteljev znak učenici pojedinačno, jedan za drugim, plješću isti ritam s ciljem usvajanja zajedničkog osjećaja za tempo i postizanja neprekidnog metričkog slijeda.
2. Vježba povjerenja: Učenici stoje u dva reda. Učenici iz prvog reda slobodno se leđima prepuste partneru iza sebe koji ih ima zadatak prihvatiti i pridržati da ne padnu.

6.7.2. Središnji dio

Cilj: Rad na interpretaciji skladbe Ivan J. Skender: *Dohvati mi, tata, mjesec*

Rad na partituri zasnivao se na sljedećim aktivnostima i principima rada:

1. Na početku pokusa otpjevati cijelu, ranije naučenu skladbu kako bi se utvrdili trenutni, neposredni zadatci pokusa.
2. Na temelju učenih problema, metodički reagirati da bi se neposredne poteškoće odmah otklonile te kako bi se ostvarili preduvjeti za realizaciju dugoročno planiranih ciljeva (stabilnost intonacije, kvaliteta tona, samostalnost dionica, homogenost zvuka i slično).
3. Inzistirati na usvojenosti melodije i ritma dionice kod svih učenika, na točnoj i preciznoj intonaciji, pjevački lijepo oblikovanom tonu, ujednačenosti i kompaktnosti zvuka dionice i zbora kao cjeline, uzajamnom slušanju među pjevačima, anticipiranom unutarnjem slušanju, *legato* pjevanju te koristiti upute kao što je npr. *vođenje tona* kako bi se postigla što veća povezanost po principu pjevanja *ton iz tona* ili *s tona na ton*, *pjevanje teksta*, a ne ritma i drugo.
4. Slušno pri izvođenju analizirati skladbu te na temelju usporedbe njenih dijelova utvrditi razlike koje će se pojaviti u interpretaciji. Uočiti razliku glazbenog i tekstualnog sadržaja prisutnog u različitim dijelovima skladbe. U tekstu skladbe

izdvojiti i osvijestiti riječi koje je potrebno dodatno naglasiti ili prema njima graditi glazbeni vrhunac fraze. Ukazati na važnost prenošenja tekstualnog sadržaja skladbe pjevanjem, pri čemu su svi glasovi jednako važni i ravnopravni u izvedbi bez obzira imaju li svi isti tekst.

5. U pjevanje uključiti elemente pokreta tako da pokret doprinese kvaliteti fraziranja i oslobađanju glasa.

6.7.3. Završni dio

Cilj: Pokazati razlike u načinu pjevanja pjesama različitog karaktera

Aktivnosti: Pjevanje ranije naučenih skladbi: Miklós Kocsár: *Cosy Cat Nap*; Felix Bartholdy-Mendelssohn: *Durđica*; Adalbert Marković: *Lipa*

Glazbena ekspresivnosti u vokalnoj glazbi, između ostalog, temelji se na tekstu i tekstualnom sadržaju koji utječu na interpretacijski karakter skladbe. Emocionalna obilježja pjesme mogu se izraziti promjenama u boji glasa i zbora, stoga je važno poticati učenike na sugestivno prenošenje tekstualnog sadržaja pjesme.

6.8. Zaključak

Ciljevi, zadatci, aktivnosti i uloge zborskoga pjevanja u školama ne razlikuju se od onih koje pronalazimo u izvaninstitucionalnom zborskom okruženju. Ključne razlike nalaze se u okolnostima u kojima se odvija pedagoški rad te u interpersonalnim i unutargrupnim odnosima koji su karakteristični za nastavni rad, odnosno za aktivnosti slobodnog izbora.

Nastavnici trebaju težiti ostvarivanju vedrog i pozitivnog ozračja u nastavi zborskog pjevanja u školama jer će postizanje takve razredne klime utjecati na motivaciju učenika te pomoći u zadržavanju interesa za područje. Zajedničko stvaranje glazbe potiče uzajamnost i uvažavanje, a učenicima pruža mogućnost razvijanja osjećaja pripadnosti zajednici bez obzira nalazi li se ta zajednica u okviru škole ili izvan nje (Dissanayake, 2000).

Ipak, potrebno je naglasiti i određene prednosti koje su prisutne u radu u izvaninstitucionalnim pjevačkim zborovima, a očituju se u činjenici da se u rad zbora uključuju učenici znatnije motivirani za takvu vrstu aktivnosti. To ne znači nužno da je riječ o učenicima koji posjeduju izrazito višu razinu glazbenih sposobnosti. Također, učenici koji se odlučuju pristupiti zboru izvan škole, ukoliko zbor zadovolji njihova očekivanja, ostaju članovima zbora duži niz godina, što u uvjetima kvalitetnog rada očekivano dovodi do znatnijeg napretka u kvaliteti njihova pjevanja, ali isto tako, u okolnostima nekvalitetnog rada može dovesti do zasićenja aktivnošću. Višegodišnje sudjelovanje učenika u zboru obvezuje voditelje na izradu individualiziranog kurikuluma za konkretnu skupinu pjevača te stalno mijenjanje i prilagođavanje aktivnosti, oblika rada i repertoara za pjevanje. Takav pristup podrazumijeva neprekidno traganje i istraživanje novog repertoara koji će se svidjeti učenicima, a koji će doprinijeti razvoju njihovih glazbenih sposobnosti i vještina.

Objema skupinama zborova zajednička je i činjenica da se učenici za njih odlučuju jer ih primarno zanima glazba i žele se njome aktivno baviti. Budući da glazbena uloga pjevačkog zbora proizlazi iz skladbi koje se pjevaju, važno je posvetiti posebnu pažnju pjevačkom repertoaru i pri odabiru se pridržavati kriterija estetske, melodijsko-ritmičke, tekstualne i odgojne primjerenosti, a ti bi kriteriji ponovno trebali biti zajednički objema skupinama. (Ne)kvalitetno odabrane skladbe demotivirat će ili motivirati učenike, unazaditi ili razviti elemente vokalne tehnike i muzikalnosti, odmoći ili pomoći u stvaranju pozitivnih odnosa među učenicima te negativno ili pozitivno utjecati na kulturno-javnu ulogu zbora u školi i zajednici. Nastavnici zborovođe neće pogriješiti ukoliko temelje svoj odabir na umjetničkim skladbama, umjetničkom načinu pjevanja i ustrajavanju na glazbeno korektnom i pjevački lijepo oblikovanom izvođenju.